

Predstavitev instrumentov za merjenje bralnih zmožnosti učencev v prvem triletju osnovne šole

Sonja Pečjak, Filozofska fakulteta v Ljubljani
sonja.pecjak@ff.uni-lj.si

V letih 2009 do 2011 je na Centru za psihodiagnostična sredstva v Ljubljani pod vodstvom Dušice Boben in pod okriljem Ministrstva RS za šolstvo in šport potekal projekt ESS Razvoj bralne pismenosti: diagnostični pripomočki za ocenjevanje bralne pismenosti in oblikovanje modela bralne pismenosti, v okviru katerega smo avtorice Sonja Pečjak in Anja Podlessek (s Filozofske fakultete v Ljubljani) ter Lidija Magajna in Nataša Potočnik (s Pedagoške fakultete v Ljubljani) razvile instrumente za preverjanje bralnih zmožnosti učencev v prvem triletju osnovne šole. Nastala sta dva instrumenta: Ocenjevalna shema bralnih zmožnosti učencev in Bralni test.

Ocenjevalna shema bralnih zmožnosti učencev

Ocenjevalna shema bralnih zmožnosti učencev ali na kratko OSBZ avtoric Sonje Pečjak, Lidije Magajna, Nataše Potočnik in Anje Podlessek (2011), služi svetovalnim delavcem (psihologom, pedagogom, specialnim pedagogom) in učiteljem za preverjanje bralnih zmožnosti učencev prvih treh razredov osnovne šole. Je dober triažni instrument za odkrivanje tistih učencev, ki ne dosegajo niti minimalnih bralnih standardov. Ocenjevalna shema ima tri oblike: OSBZ-1 je za preverjanje bralnih zmožnosti učencev prvega razreda; OSBZ-2 je za preverjanje bralnih zmožnosti učencev drugega razreda in OSBZ-3 služi preverjanju bralnih zmožnosti učencev tretjega razreda. Pri tem obstajata za vsak razred *dve različici OSBZ*. Prvo lahko učitelj upora-

bi na začetku posameznega razreda in je označena kot različica Z za začetek (npr. OSBZ-1Z), drugo različico pa lahko uporabi proti koncu leta in je označena kot K za konec (npr. OSBZ-2K).

Ocenjevalne sheme merijo v vseh treh razredih te bralne dimenzije: sposobnosti fonološkega zavedanja, razumevanje prebranega, motivacijo za branje in kakovost tehnike glasnega branja (v drugem in tretjem razredu). Poleg tega pa lahko testator v prvem razredu s shemo preverja še poznavanje koncepta knjige in pravil o branju ter poznavanje črk. V drugem razredu s shemo preverja dodatno še zmožnost uporabe semantičnega, sintaktičnega in fonološkega ključa pri branju. V tretjem razredu pa s shemo lahko preveri še hitrost (oz. avtomatiziranost) tehnike tihega branja.

Podatki o stopnji razvitosti bralnih zmožnosti učencev, ki jih svetovalni delavec in/ali učitelj zbereta na začetku leta, služijo prvenstveno načrtovanju učiteljevega dela z vsemi učenci in bolj intenzivni pomoči tistim, pri katerih ugotovi določene šibkosti, primanjkljaje. Podatki, ki jih z ocenjevalnimi shemami zbereta proti koncu in ob koncu leta, pa nudijo učitelju povratno informacijo, koliko mu je med letom uspelo razviti bralne zmožnosti pri posameznih učencih, so lahko podlaga za ocenjevanje učencev in pomenijo pomembne smernice učitelju v višjem razredu, kje nadaljevati z razvojem bralnih zmožnosti pri učencu/-ih.

OSBZ za učence v posameznem razredu ima te sestavne dele:

- *preizkus (priročnik)* z natančnim opisom posameznih podtestov, navodili za izvedbo, vrednotenje in normami;
- *predloge*, ki jih svetovalni delavec/učitelj predloži učencu, da ta lahko naredi nalogo;
- *odgovorne liste*, ki jih izpolnjujeta učitelj/testator in učenec z zbirno preglednico rezultatov posameznega učenca;
- *šablono* za vrednotenje vprašalnika motivacije za branje ob koncu drugega razreda in v tretjem razredu, ki jo uporabi testator za hitrejše vrednotenje.

Izvedba ocenjevalne sheme navadno zahteva individualen pristop. Naenkrat lahko učitelj/testator zbere podatke le za enega učenca. Izjema so le podtesti *hitrost tihega branja*, *razumevanje* in *motivacija za branje* v drugem in tretjem razredu, ki jih učitelj lahko izvede individualno ali skupinsko. Večina podtestov je časovno neomejena, le merjenje hitrosti tihega branja je časovno omejeno.

Bralni test – 3

Bralni test-3 avtoric Sonje Pečjak, Nataše Potočnik in Anje Podlesek (2011) ugotavlja splošno bralno zmožnost učencev ob koncu prvega triletja osnovne šole, tj. ob koncu tretjega razreda.

Uporabljajo ga lahko učitelji in/ali svetovalni delavci. Test daje učitelju/svetovalnemu delavcu natančnejšo sliko o izurjenosti tehnike branja pri učencu in stopnji učenčevega bralnega razumevanja. S tem omogoča učitelju/svetovalnemu delavcu učinkovitejše načrtovanje pomoči (intervencij) posameznemu učencu ali skupini učencev.

Komplet bralnega testa-3 sestavljajo:

- *priročnik* z opisom testa, navodili za njegovo izvedbo, vrednotenje in normami;
- *bralni test* z dvema sklopoma nalog, ki jih učenec bere;
- *odgovorni list*, na katerega učenec piše odgovore, in
- *šablona za vrednotenje* odgovornih listov učencev.

Bralni test je časovno omejen in primeren za *individualno* in/ali *skupinsko izvedbo*. Tako lahko učitelj/svetovalni delavec v kratkem času pridobi informacije o hitrosti branja in stopnji razumevanja prebranega od posameznega učenca ali od vseh učencev enega oddelka.

Bralni test je sestavljen iz dveh podtestov, tj. *hitrost razumevanja* in *stopnja razumevanja*. Podtest *hitrost razumevanja* ugotavlja hitrost procesiranja informacij učenca, ki je pokazatelj avtomatiziranosti njegovega branja. Hitrost razumevanja kaže, kakšna je lahko dejanska hitrost branja učenca, ki mu še omogoča razumevanje. Podtest *stopnja razumevanja* kaže, koliko in katero vsebino razume učenec. Na podlagi tega lahko določimo stopnjo razumevanja učenca pri branju (samostojno stopnjo razumevanja ali stopnjo, ki jo učenec lahko doseže ob pomoči učitelja).

Kot podpora obema instrumentoma je izšla tudi monografija z naslovom *Govor in branje otrok: ocenjevanje in spodbujanje* avtoric Ljubice Marjanovič Umek, Urške Fekonja Peklaj in Sonje Pečjak. V drugem delu knjige predstavljamo pomen posameznih specifičnih

Kot podpora obema instrumentoma je izšla tudi monografija z naslovom *Govor in branje otrok: ocenjevanje in spodbujanje*.

sposobnosti za učinkovito učenje začetnega branja in kažemo na različne možnosti razvoja teh sposobnosti tako v šolskem kot domačem okolju, kar je dobro izhodišče za preventivne in intervencijske dejavnosti svetovalnih delavcev, učiteljev in staršev.